

KOMMISSIONEN FOR DE EUROPÆISKE FÆLLESSKABER

Bruxelles, den 6.12.2002
KOM(2002) 691 endelig

**RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET OG
DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG**

**om spørgsmålet om ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker
i Fællesskabet**

RAPPORT FRA KOMMISSIONEN TIL RÅDET, EUROPA-PARLAMENTET OG DET ØKONOMISKE OG SOCIALE UDVALG

om spørgsmålet om ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker i Fællesskabet

INDHOLDSFORTEGNELSE

I.	Mandatet for rapporten.....	4
II.	Baggrunden for den delvise harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker i Fællesskabet	4
1.	Generelt	4
2.	Situationen før harmoniseringen	5
III.	Gældende fællesskabsret vedrørende første ejerskab af ophavsretten til filmværker eller audiovisuelle værker	6
1.	Direktiv 92/100/EØF.....	6
2.	Direktiv 93/83/EØF.....	7
3.	Direktiv 93/98/EØF.....	7
4.	Konklusion.....	7
IV.	Oversigt over gennemførelsen i medlemsstaterne	8
1.	Regulering af ophavsretten i medlemsstaterne	8
2.	Regulering af rettighedsoverdragelsen i medlemsstaterne.....	9
V.	Harmoniseringens konsekvenser.....	10
VI.	Eventuelt behov for en yderligere fællesskabsindsats	11
1.	Divergerende regler om første ejerskab af rettigheder i det indre marked	11
2.	Konsekvenserne af ikke-harmoniserede bindende regler i national aftalelovgivning på ophavsretsområdet for udnyttelsen af filmværker på internationalt plan.....	11
3.	Eventuelle konsekvenser for det indre marked af aftalevilkårene vedrørende intellektuel ejendomsret	11
VII.	Konklusion.....	12

RESUMÉ

I forbindelse med vedtagelsen af den fælles holdning til direktiv 92/100/EØF om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret (18. juni 1992)¹ afgav Kommissionen et politisk løfte om at udfærdige en rapport vedrørende spørgsmålet om ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker i Fællesskabet. Løftet blev mere specifikt afgivet som følge af direktivets artikel 2, stk. 2, der indeholder en harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker, idet den ledende instruktør af en film tillægges status som ophavsmand eller som en af ophavsmændene til værket. Tre medlemsstater, hvis lovgivning ikke tillagde filminstruktører nogen ophavsrettigheder, kritiserede bestemmelsen i skarpe vendinger og frygtede, den ville skabe problemer for udnyttelsen af filmværker på deres områder. Løftet var en del af den samlede kompromispakke og fungerede som sikkerhedsgaranti.

Som følge af denne harmonisering anser medlemsstaterne nu den ledende instruktør af en film for en af ophavsmændene til værket. Fællesskabslovgivningen har imidlertid ikke resulteret i en fuld harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker og audiovisuelle værker. Der eksisterer stadig mindre forskelle med hensyn til spørgsmålet om, hvem i gruppen af personer, som er involveret i frembringelsen af filmværket, der skal betragtes som medophavsmænd ud over den ledende instruktør.

Trods den frygt, der kom til udtryk inden vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF, er der intet, der tyder på, at den delvise harmonisering af ophavsretsbegrebet har skabt problemer med udnyttelsen af værker eller med en effektiv bekæmpelse af uretmæssig anvendelse af værker. I praksis løses eventuelle problemer med udnyttelsen af værker som følge af, at der er mere end én ophavsmand, gennem aftalebaserede ordninger. De aftalebaserede ordninger tilvejebringer de nødvendige forudsætninger for udnyttelsen af værkerne. Som eksempel kan nævnes bestemmelser i aftaler, der tillader tilpasning af allerede eksisterende værker, aftaler, hvorved personer forpligter sig til at deltage i produktionen af en film, licensaftaler og andre aftaler om filmproduktion.

Ved siden af de ovennævnte aftalebaserede ordninger har medlemsstaterne indført lovbestemmelser om overdragelse af rettigheder til disse værker og underliggende værker til producenten med det formål at sikre en effektiv udnyttelse af filmværker og audiovisuelle værker. Der er som et minimum indført sådanne regler om rettighedsoverførsel, hvad angår visse udnyttelsesrettigheder eller værker, som er skabt i et ansættelsesforhold. Lovbestemmelserne afviger forholdsvis meget både med hensyn til de metoder, der anvendes, og de ophavsmænd, som er omfattet. Det lader ikke til, at disse forskelle har skabt større problemer i praksis, da de udlignes ved aftalebaserede ordninger.

Det kan konkluderes, at de samlede resultater viser, at den delvise harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker har haft betydelige konsekvenser for aftalebaserede ordninger, som involverer bidragydere til og producenter af filmværker og audiovisuelle værker. Disse ordninger bør gøres til genstand for løbende overvågning for at opretholde en korrekt aftalebaseret balance og sikre det indre markeds funktion.

¹ Direktiv 92/100/EØF af 19.11.1992, EFT L 346 af 27.11.1992, s. 61.

I. MANDATET FOR RAPPORTEN

I forbindelse med vedtagelsen af den fælles holdning til direktiv 92/100/EØF om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret² afgav Rådet og Kommissionen følgende erklæring på rådsmødet den 18. juni 1992:

"Rådet og Kommissionen er enedes om, at Kommissionen inden 1. juli 1997 udarbejder en rapport om spørgsmålet vedrørende ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker i Fællesskabet".

Denne rapport tager sigte på at opfylde dette politiske løfte. Den bygger hovedsagelig på en undersøgelse, som er gennemført af eksterne konsulenter, og på Kommissionens egne konstateringer. Forsinkelsen af rapporten skyldes primært, at direktivet blev gennemført meget sent – i realiteten for sent – af mange medlemsstater.

Når ovenstående erklæring nævner "ophavsret", tolker denne rapport denne term bredt, således at den omfatter spørgsmål vedrørende første ejerskab af rettigheder samt lovbestemt rettighedsoverdragelse. Rapporten berører også andre spørgsmål vedrørende efterfølgende ejerskab, der er tæt knyttet til spørgsmålet om første ejerskab, som f.eks. regler om rettighedsoverførsel og retten til vederlag, der ikke kan gives afkald på, som omhandlet i artikel 4 i direktiv 92/100/EØF, hvis formål er at sikre, at ophavsmænd i realiteten er i stand til at drage fordel af den udlejningsrettighed, der er foreskrevet i direktivet.

Termen "filmværk eller audiovisuelt værk" skal tolkes meget bredt og omfatte biograffilm, film produceret for radio- og tv-selskaber, andre filmværker som f.eks. film på videobånd og andre levende billeder, hvadenten de ledsages af lyd eller ej.

II. BAGGRUNDEN FOR DEN DELVISE HARMONISERING AF BEGREBET OPHAVSRET TIL FILMVÆRKER ELLER AUDIOVISUELLE VÆRKER I FÆLLESSKABET

1. Generelt

De nationale lovgivninger frembyder forskellige løsninger, som sætter filmproducenterne i stand til effektivt at udøve udnyttelsesrettighederne på vegne af alle de, der har deltaget i skabelsen af et filmværk. Disse løsninger udspringer af den praktiske nødvendighed af at overdrage de pågældende rettigheder til producenten og dog respektere de grundlæggende principper om ophavsretlig beskyttelse. Der bør tilstræbes en balance mellem rettighederne og interesserne for de fysiske personer, som har bidraget til den intellektuelle frembringelse af filmværket på den ene side, og nødvendigheden af at sikre den optimale udnyttelse af filmværker eller audiovisuelle værker på den anden.

Udnyttelsen af filmværker har også været genstand for drøftelser på internationalt plan. Ifølge artikel 14 bis i Paris-akten (af 24. juli 1971) til Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker afgøres spørgsmålet om, hvem der har ophavsretten til et kinematografisk værk, af lovgivningen i det land, hvor beskyttelsen kræves. Konventionen opstiller en formodningsregel i artikel 14 bis, stk. 2, litra b), som i praksis indebærer, at

² Direktiv 92/100/EØF af 19.11.1992, EFT L 346 af 27.11.1992, s. 61.

producenten af filmværket formodes at styre udnyttelsen af værket. Den ledende instruktør af et værk kan dog fritages for formodningsreglen, hvorved spørgsmålet overlades til de kontraherende staters nationale lovgivning.

Nogle stater lader derfor som udgangspunkt ophavsretten tilfalde filmproducenten eller filmskaberne med overgang efter loven af rettighederne til filmproducenten på det tidspunkt, hvor værket er skabt. Andre stater, der er tættere på *droit d'auteur*-traditionen, opnår et tilsvarende resultat gennem afkræftelige formodninger, som tilstår producenten rettighederne. Endelig kan ophavsrettighederne i en anden gruppe af stater overgå til producenten i henhold til en aftale. Disse løsninger afviger ikke kun i princippet, men også i detaljer, f.eks. med hensyn til de omfattede ophavsmænd og rettigheder, som er undergivet en lovbestemt overdragelsesregel. Således – og ikke mindst på grund af den internationale karakter, udnyttelsen og distribueringen af filmværker har – har aftalebaseret rettighedsoverdragelse altid spillet en vigtig rolle.

2. Situationen før harmoniseringen

Før vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF tilfaldt i **Irland, Luxembourg og Det Forenede Kongerige** i alt væsentligt det oprindelige ejerskab af rettighederne over et filmværk eller et audiovisuelt værk alene producenten af værket. Alle de øvrige medlemsstater anså – med visse undtagelser hvad angår ansatte ophavsmænd – den ledende instruktør af en film for en af ophavsmændene til denne. Disse to tilgange blev imidlertid tilnærmet hinanden, ved at der i visse medlemsstater blev indført lovbestemmelser om formodet aftalebaseret overdragelse af udnyttelsesrettighederne, og at der i andre medlemsstater blev indført *cessio legis*-løsninger til fordel for filmproducenter.

På fællesskabsplan blev spørgsmål om ophavsret første gang behandlet i Europa-Kommissionens grønbog om ophavsretten og den teknologiske udfordring³ med henblik på en effektiv kamp mod piratvirksomhed. Kommissionen oplyste i grønbogen, at mens film- og videooptagelser lader til at være beskyttet overalt som filmværker eller audiovisuelle værker, håndteres spørgsmålet om, hvem der har enerettighederne, eller hvem der formodes at være i stand til at udøve de økonomiske rettigheder på vegne af alle dem, der har medvirket til frembringelsen af værket, forskelligt i de forskellige retssystemer. Kommissionen bemærkede desuden, at selv i de stater, hvor producenterne ikke automatisk indrømmes rettigheder, er der i praksis ofte indgået aftalebaserede ordninger, hvorved de nødvendige rettigheder overdrages til producenten og sætter denne i stand til at beskytte sig imod pirater.

Kommissionens oprindelige forslag til direktiv om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder⁴ forsøgte ikke at harmonisere begrebet ophavsret til filmværker. Idéen om at sikre, at i det mindste den ledende filminstruktør i direktivets forstand anerkendes som ophavsmand til filmværket, blev fremsat i Europa-Parlamentets Udvalg om Kultur, som stillede et ændringsforslag herom. Ændringsforslaget blev forkastet af det korresponderende udvalg, Udvalget om Retlige Anliggender, men blev til sidst vedtaget på plenarmødet med et flertal af stemmerne. Kommissionen indarbejdede ændringsforslaget i sit ændrede forslag⁵. Den nye artikel 2, stk. 2, blev stærkt kritiseret i Rådet. Der blev sluttelig opnået et kompromis, idet der i artikel 13, stk. 4 og 5, blev fastsat undtagelser med hensyn til anvendelsen af bestemmelsen til tiden. Hertil kommer, at det

³ KOM(88) 172 endelig udg.

⁴ KOM(90) 586 endelig udg.

⁵ KOM (92) 159 endelig udg.

kontroversielle spørgsmål om ophavsret til filmværker som nævnt ovenfor gav anledning til den fælles erklæring om denne rapport.

Europa-Parlamentet tog også initiativ til i direktiv 93/83/EØF om samordning af visse bestemmelser vedrørende ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med radio- og tv-udsendelse via satellit og viderespredning pr. kabel⁶ at indføje en bestemmelse om ophavsret til filmværker og audiovisuelle værker i lighed med det kompromis, der blev fundet, hvad angår direktiv 92/100/EØF. Med hensyn til direktiv 93/98/EØF om harmonisering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder⁷ stillede Europa-Parlamentet endnu mere vidtrækkende ændringsforslag. Den endelige løsning, som blev vedtaget af institutionerne, bestod i at gøre vilkårene i det kompromis, man nåede frem til i direktiv 92/100/EØF og 93/83/EØF, generelt anvendelige.

III. GÆLDENDE FÆLLESSKABSRET VEDRØRENDE FØRSTE EJERSKAB AF OPHAVSRETTE TIL FILMVÆRKER ELLER AUDIOVISUELLE VÆRKER

1. Direktiv 92/100/EØF

I henhold til artikel 2, stk. 2, i direktiv om udlejnings- og udlånsrettigheder samt om visse andre ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med intellektuel ejendomsret anses i dette direktiv den ledende instruktør af et filmværk eller et audiovisuelt værk for ophavsmand eller for en af ophavsmændene. Medlemsstaterne kan bestemme, at andre skal anses for medindehavere af ophavsretten.

Som allerede nævnt ovenfor havde, hvad angår de nationale lovgivninger, praktiske og økonomiske hensyn medført, at rettighederne var blevet samlet hos producenten, der blev anset for at være bedst rustet til at løfte opgaven med den økonomiske udnyttelse af værket. Der var indført forskellige metoder i medlemsstaterne. Enten tilfaldt ejerskabet af rettighederne som udgangspunkt filmproducenten, eller de nødvendige udnyttelsesrettigheder overgik fra de fysiske personer, som havde deltaget i frembringelsen af værket (anerkendt som "ophavsmand" i de fleste retssystemer), til producenten i kraft af lovbestemte overdragelsesregler. Disse regler har en lignende konsekvens som dem, der som udgangspunkt anerkender filmproducenter som ophavsmænd, fordi de indebærer, at det oprindelige eller efterfølgende ejerskab af rettighederne tilfalder andre personer end skaberne af det pågældende værk.

Direktivet skulle således også tackle spørgsmålet om lovbestemt rettighedsoverdragelse. I henhold til artikel 2, stk. 6, jf. artikel 2, stk. 5, kan medlemsstaterne bestemme, at når en ophavsmand individuelt eller kollektivt indgår en aftale om produktion af en film med en filmproducent, formodes ophavsmanden, der omfattes af aftalen, medmindre andet er fastsat heri, derved at overdrage sine udlejningsrettigheder. Denne mulighed for at fastsætte en formodningsregel bør ses i sammenhæng med direktivets artikel 4, i hvilken det hedder, at en ophavsmand, der overdrager sin udlejningsret, bevarer retten til at oppebære et vederlag, som der ikke kan gives afkald på.

Direktivets bestemmelser sikrer i realiteten ikke en generel harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker, da definitionen af "ophavsret" er begrænset til "dette direktiv", og med hensyn til ophavsmændene har direktivet kun til formål

⁶ Direktiv 93/83/EØF af 27.9.1993, EFT L 248 af 6.10.1993, s. 15, i art. 1, stk. 5.

⁷ Direktiv 93/98/EØF af 29.10.1993, EFT L 290 af 24.11.1993, s. 9, i art. 2, stk. 1.

at harmonisere udlejnings- og udlånsretten. Således forklarer definitionen af "ophavsmand" kun, hvem der er den oprindelige indehaver af udlejnings- og udlånsrettighederne. Hvad angår rettighedsoverdragelsen, giver direktivets artikel 2, stk. 6, mulighed for en formodning om overdragelse af udlejningsretten, men tillader ikke en situation, hvor udlejningsretten efter loven som udgangspunkt tilhører en anden end ophavsmanden. Medlemsstaterne er imidlertid ikke forpligtet til at anvende de regler, der er omhandlet i artikel 2, stk. 2 og 6, på andre rettigheder end udlejnings- og udlånsrettigheder.

2. Direktiv 93/83/EØF

I henhold til direktiv om samordning af visse bestemmelser vedrørende ophavsrettigheder og ophavsretsbeslægtede rettigheder i forbindelse med radio- og tv-udsendelse via satellit og viderespredning pr. kabel skal medlemsstaterne give ophavsmanden eneret til at tillade tilgængeliggørelse af ophavsretligt beskyttede værker for almenheden via satellit. Direktivets artikel 1, stk. 5, overtager for sit vedkommende det kompromis, som er kommet til udtryk i artikel 2, stk. 2, i direktiv 92/100/EØF. Den delvise harmonisering af begrebet ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker blev således relevant ikke kun for udlejning og udlån, men også for tilgængeliggørelse for almenheden via satellit.

Direktivet indeholder, for så vidt angår tilgængeliggørelse for almenheden via satellit, ingen eksplicitte bestemmelser i lighed med bestemmelserne i artikel 2, stk. 5 og 6, i direktiv 92/100/EØF vedrørende den formodede overdragelse af udlejningsretten.

3. Direktiv 93/98/EØF

Artikel 2, stk. 1, i direktiv om harmonisering af beskyttelsestiden for ophavsret og visse beslægtede rettigheder foreskriver for første gang, at den ledende instruktør af et kinematografisk eller audiovisuelt værk i almindelighed anses for dets ophavsmand eller for en af dets ophavsmænd (dvs. uden at denne regel begrænses til "dette direktiv").

Med hensyn til tilladeligheden af formodningsregler om overdragelse af udnyttelsesrettigheder hedder det i betragtning 4 til direktiv 93/98/EØF, at dette direktivs bestemmelser ikke berører medlemsstaternes anvendelse af artikel 14 bis, stk. 2, litra b), c) og d), og stk. 3, i Bernerkonventionen, der som nævnt ovenfor grundlæggende giver de kontraherende parter et vist spillerum.

Desuden foreskrives i artikel 2, stk. 2, i direktiv 93/98/EØF det samme referencepunkt for beregningen af beskyttelsestiden i hele Fællesskabet. Da den almindelige regel i artikel 1, stk. 2 for værker, hvortil der er flere ophavsmænd, bygger på nationale regler og ikke i sig selv sikrer tilstrækkelig harmonisering med hensyn til filmværker eller audiovisuelle værker, bestemmes det i artikel 2, stk. 2, at beskyttelsestiden for et kinematografisk eller audiovisuelt værk udløber 70 år efter det tidspunkt, hvor den længstlevende af følgende personer dør, uanset om disse personer anses for medophavsmænd: den ledende instruktør, drejebogsforfatteren, dialogforfatteren og komponisten til musik, som er specielt frembragt til brug i det kinematografiske eller audiovisuelle værk. Det betyder, at medlemsstaterne ved beregningen af beskyttelsestiden kun skal tage hensyn til de bidragsydere, der er nævnt i direktivet, uanset hvem der måtte have ophavsrettighederne til filmværkerne på nationalt plan.

4. Konklusion

Direktiv 93/98/EØF har konsolideret de respektive bestemmelser, der er fastsat i direktiv 92/100/EØF og 93/83/EØF, idet det behandler et filmværk eller et audiovisuelt værk som et

fælles værk, hvis ledende instruktør – som en af ophavsmændene – nyder tilsvarende ophavsretlig beskyttelse. Denne delvise harmonisering af ophavsretsbegrebet var til en vis grad begrænset af det forhold, at før vedtagelsen af direktiv 2001/29/EF om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationsområdet⁸ (som indfører en harmoniseret ret til reproduktion, en harmoniseret ret til overføring til almenheden, herunder retten til tilrådighedsstillelse, og en harmoniseret ret til spredning for ophavsmænd til værker), var kun få enerettigheder for ophavsmænd til filmværker blevet harmoniseret på fællesskabsplan. Mens sidstnævnte direktiv ikke indeholder en formodningsregel om overdragelse af de harmoniserede rettigheder, kan artikel 14 bis, stk. 2 og 3, i Bernerkonventionen betragtes som hjemmel for at tillade divergerende nationale regler om første ejerskab af rettigheder og formodet overdragelse af rettigheder, også hvad angår de rettigheder, der er harmoniseret ved dette direktiv.

IV. OVERSIGT OVER GENNEMFØRELSEN I MEDLEMSSTATERNE

1. Regulering af ophavsretten i medlemsstaterne

Hvad angår forpligtelsen til at betragte den ledende instruktør som ophavsmand, anså visse medlemsstater det ikke for nødvendigt at indføre gennemførelsesbestemmelser, da de fandt, at de allerede opfyldte denne forpligtelse. På den anden side indførte medlemsstaterne lovgivning i et tilsyneladende forskelligartet tempo i de tilfælde, hvor der var behov for gennemførelsesbestemmelser, uden hensyn til den gennemførelsesfrist, der var fastsat i direktivet. Men lidt efter lidt har alle medlemsstater nu enten ændret deres love for at opfylde forpligtelsen eller meddelt, at deres lovgivning allerede opfyldte forpligtelsen før vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF.

I **Irland** og **Det Forenede Kongerige** betragtes filmproducenten stadig efter loven som ophavsmand til et filmværk. Før direktiv 92/100/EØF havde denne person alene ophavsretten til filmværket i disse medlemsstater. Producenten blev betragtet og betragtes stadig som skaber af et filmværk, fordi han/hun er ansvarlig for de nødvendige ordninger for frembringelsen af et filmværk – ikke mindst i finansiel forstand. Irland og Det Forenede Kongerige har senere udtrykkeligt bestemt, at også den ledende instruktør er berettiget til ophavsretlig beskyttelse. Situationen i **Luxembourg** er meget lig situationen i disse to lande. Producenten og den ledende instruktør anses for første indehavere af ophavsretten.

Spanien, Italien og **Portugal** fastslår præcist, hvem der er ophavsmændene til filmværker eller audiovisuelle værker, uden at ophavsretten tilfalder filmproducenten. Omfattet er instruktøren, ophavsmændene til underliggende litterære værker (manuskript, drejebog, dialog og bearbejdelse) og ophavsmændene til filmmusikken. Derved udelukkes andre ikke nævnte personer, som er kommet med kreative bidrag, fra at være medophavsmand til et filmværk og sikrer dermed en høj grad af retssikkerhed. I **Grækenland** tilfalder ophavsretten til filmværker eller audiovisuelle værker alene den ledende instruktør. Andre ophavsmænd, der har deltaget i frembringelsen af filmværket, og hvis bidrag kan udnyttes særskilt, tillægges dog normalt rettigheder til deres eget bidrag.

I **Tyskland, Østrig, Nederlandene, Danmark, Finland, Sverige, Belgien** og **Frankrig** giver lovens ordlyd som sådan ikke et præcist svar på spørgsmålet om, hvem der skal betragtes som

⁸ Direktiv 2001/29/EF af 22.6.2001, EFT L 167 af 22.6.2001, s. 10.

ophavsmand til et værk. I disse lande tilfalder ophavsretten de fysiske personer, som har ydet et kreativt bidrag til den intellektuelle frembringelse af filmværket.

I Tyskland og Østrig tilfalder ophavsretten til filmværker eller audiovisuelle værker grundlæggende kun ophavsmænd, der har deltaget i skabelsen af filmværket, og hvis individuelle kreative bidrag ikke kan udnyttes særskilt. Der er i almindelighed tale om den ledende instruktør, men fotografen, klipperen og lydteknikeren og andre kan også anses for ophavsmænd til filmværket, forudsat deres bidrag opfylder kravene om originalitet i hvert enkelt tilfælde. Også i Nederlandene tilfalder det oprindelige ejerskab til ophavsretten de fysiske personer, der har ydet et kreativt bidrag til værket. Det er den fremherskende opfattelse, at dette inkluderer den ledende instruktør.

Danmark, Finland og Sverige har ikke indført nogen specifik regel for fastsættelse af ophavsretten til filmværker eller audiovisuelle værker. Her tilfalder ophavsretten efter de almindelige ophavsretlige regler de personer, hvis kreative bidrag er afgørende for frembringelsen af et værk som helhed, uden hensyn til om deres individuelle bidrag kan udnyttes separat eller ej. Der er normalt som minimum tale om den ledende instruktør og drejebogsforfatteren. Andre – som f.eks. filmmusikkomponisten – kan også betragtes som ophavsmænd til et værk, forudsat deres bidrag opfylder kravene om originalitet i hvert enkelt tilfælde og spiller en afgørende rolle for værket som helhed.

Belgien og Frankrig kombinerer en almindelig regel om ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker med en liste over personer, der formodes at opfylde betingelserne for at få tillagt ophavsretten. Her tilfalder ophavsretten personer, der har deltaget i frembringelsen af filmen, og hvis individuelle kreative bidrag ikke kan udnyttes særskilt, ophavsmænd til værker, der er blevet skabt specielt til filmværket, og som kan udnyttes uafhængigt af filmværket, og ophavsmænd til allerede eksisterende værker. Imidlertid er listen over personer, som formodes at være medophavsmænd til et filmværk, begrænset og omfatter ikke hjælpeansatte eller sekundære ophavsmænd.

2. Regulering af rettighedsoverdragelsen i medlemsstaterne

Som det fremgår af ovenstående, kan antallet af ophavsmænd til et givet filmværk være forholdsvis højt. For derfor at sikre, at det er praktisk muligt at udnytte filmværkerne, har medlemsstaterne indført regler om overdragelse af rettigheder til filmværker og underliggende værker til producenten, eller regler, der fastlægger et oprindeligt ejerskab af rettighederne til værker, som er skabt i et ansættelsesforhold. Disse regler er meget forskellige fra medlemsstat til medlemsstat med hensyn til fremgangsmåde (*cessio legis*, aftalebaserede afkræftelige formodninger, formodning om ejerskab i overensstemmelse med Bernerkonventionens artikel 14 bis samt tilståelse af rettigheder på grundlag af et ansættelsesforhold) og dækning.

Hvad angår fremgangsmåden har **Østrig** og **Italien** f.eks. valgt en *cessio legis*-løsning, ifølge hvilken ophavsretten tillægges filmskaberne, mens visse rettigheder til økonomisk udnyttelse efter loven overdrages til filmproducenten på frembringelsestidspunktet. **Belgien, Tyskland, Grækenland, Spanien, Frankrig, Luxembourg, Nederlandene, Portugal, Danmark, Finland** og **Sverige** har valgt en løsning med en afkræftelig formodning om rettighedsoverdragelse. Formodningen er – med hensyn til allerede eksisterende værker – baseret på aftalen om audiovisuel bearbejdelse og – med hensyn til selve filmværket og andre underliggende værker – på aftaler mellem ophavsmænd og filmproducenter om filmproduktionen. Det lader til, at en aftale, hvori ophavsmanden forpligter sig til at medvirke til filmværket, i de fleste lovgivninger er tilstrækkelig til at skabe formodningen, således at eksplicitte aftalebestemmelser om tilståelse af rettigheder ikke er påkrævede.

Irland og Det Forenede Kongerige fastslår, at producenten som udgangspunkt er ophavsmand til filmværket. Disse landes lovgivning tillægger dog den ledende instruktør status som medophavsmand. Spørgsmålet om, hvorledes ophavsretten deles mellem producent og ledende instruktør, lader til at blive løst gennem aftaler inden for rammerne af parternes aftalefrihed. De irske og britiske lovbestemmelser om overdragelse omhandler kun udlejningsrettighederne for ophavsmænd til underliggende værker.

Det bør imidlertid understreges, at visse medlemsstater også foreskriver, at i de tilfælde, hvor et filmværk skabes af en ansat inden for rammerne af ansættelsesforholdet, er den pågældende arbejdsgiver den første indehaver af enhver ophavsret, medmindre andet er aftalt. Dette er i hvert fald tilfældet i Irland, Det Forenede Kongerige og Nederlandene. Det lader til, at disse bestemmelser om værker, der er skabt i et ansættelsesforhold, afskærer den ledende instruktør fra rettigheder til værket, såfremt denne er beskæftiget som ansat. Kommissionen agter at undersøge nærmere, hvorledes reglerne om arbejdsgiveres ejerskab harmoniserer med direktivernes bindende bestemmelser om ophavsret til filmværker eller audiovisuelle værker samt retten til vederlag, der ikke kan gives afkald på.

Hvad angår dækningen, indeholder medlemsstaternes lovgivninger forskellige løsninger. Mere specifikt lader det til, at **Belgien, Tyskland, Grækenland, Italien, Luxembourg, Nederlandene, Portugal og Østrig** begrænser deres overdragelsesregler – mere eller mindre eksplicit – til audiovisuelle udnyttelsesformer og dermed udelukker ikke-audiovisuelle merchandisingrettigheder og andre afledte rettigheder, teaterrettigheder og grafiske udgivelsesrettigheder. **Spanien og Frankrig** udelukker eksplicit teaterrettigheder og grafiske udgivelsesrettigheder fra deres overførselsreglers anvendelsesområde. **Danmark, Sverige og Finland** har indført en formodningsregel, der tillægger producenten de nødvendige udnyttelsesrettigheder.

Trods mange væsentlige forskelle lader de forskellige lovbestemmelser om formodning om rettighedsoverdragelse til at have et træk til fælles. De omfatter omtrent alle bidragydere til et filmværk eller et audiovisuelt værk undtagen ophavsmændene til musikværkerne. Udelukkelsen af ophavsmænd til musikværker fra formodningsreglernes anvendelsesområde kan forklares ved, at udøvelsesrettighederne i musiksektoren forvaltes af et internationalt system for kollektiv forvaltning.

V. HARMONISERINGENS KONSEKVENSER

Idéen om, at den ledende instruktør af et audiovisuelt værk eller et filmværk skal anses for ophavsmanden eller en af ophavsmændene til et sådant værk, blev indført med vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF. Dette har helt klart styrket den ledende instruktørs stilling, da medlemsstaterne gradvis har ændret deres lovgivning i overensstemmelse hermed. Samtidig er de aftalebaserede ordningers betydning øget, da de har udlignet virkningerne af den nye regel. Aftaler om filmproduktion er blevet tilpasset for at tage hensyn til den ændrede lovgivning og tilvejebringe et nyt grundlag for udnyttelsen af filmværker. Trods den bekymring, der kom til udtryk forud for vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF, har harmoniseringen ikke skabt nogen problemer i praksis.

Konsekvenserne af denne delvise harmonisering af ophavsretsbegrebet blev til en vis grad begrænset af, at kun få enerettigheder for ophavsmænd til filmværker havde været harmoniseret på fællesskabsplan før vedtagelsen af direktiv 2001/29/EF om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet. Ikke desto mindre indrømmede de medlemsstater (Irland, Luxembourg og Det Forenede Kongerige), der

måtte ændre deres lovgivning, alle ophavsrettigheder - og ikke kun udlejnings- og udlånsrettighederne eller retten til overføring til almenheden via satellit - til de ledende instruktører.

Endelig er det værd at gøre opmærksom på, at de forskellige skridt, der er taget for at harmonisere begrebet ophavsret til filmværker på EU-plan, ikke har medført en total ændring af den grundlæggende situation. Der forekommer stadig mindre forskelle med hensyn til spørgsmålet om, hvem i gruppen af personer, som er involveret i frembringelsen af et filmværk, der anses for ophavsmanden til dette.

VI. EVENTUELT BEHOV FOR EN YDERLIGERE FÆLLESSKABSINDSATS

1. Divergerende regler om første ejerskab af rettigheder i det indre marked

Selv om direktiverne bestemmer, at den ledende instruktør af et audiovisuelt værk skal anses for at have status som ophavsmand, foreskriver de ikke andre ændringer, hvad angår ophavsretten til audiovisuelle værker. Reglerne om den formodede tilståelse af rettigheder, som foreskrives i direktiverne, har kun et meget begrænset anvendelsesområde. Der eksisterer stadig divergerende regler med hensyn til, hvem der kan eller ikke kan betragtes som ophavsmand eller første indehaver af rettighederne til et filmværk i de forskellige medlemsstater. Imidlertid lader de betragtelige forskelle ikke til at skabe større problemer i praksis. Afvigelserne mellem de nationale løsninger, hvad angår ejerskab af rettigheder til audiovisuelle værker, blev i praksis udlignet ved aftalebaserede ordninger og lader ikke til at have skabt handelsmæssige hindringer for en effektiv udnyttelse af rettighederne på tværs af grænserne mellem medlemsstaterne.

2. Konsekvenserne af ikke-harmoniserede bindende regler i national aftalelovgivning på ophavsretsområdet for udnyttelsen af filmværker på internationalt plan

Aftalefriheden som et middel til at løse problemer i forbindelse med divergerende ophavsretslovgivning er ikke ubegrænset. Traditionelt indeholder national aftalelovgivning på ophavsretsområdet forskellige bindende regler til fordel for ophavsmænd eller brugere – i de fleste tilfælde med det formål at beskytte den svage part i aftalen. Disse regler, der begrænser aftalefriheden, kan have konsekvenser for producenterne evne til at erhverve de rettigheder, som er nødvendige for den internationale udnyttelse af filmværkerne. Det kan ikke udelukkes, at sådanne nationale regler kan medføre problemer i det indre marked, medmindre de harmoniseres. Hvis aftalebaserede ordninger forbliver det primære middel til udnyttelse af filmværker og audiovisuelle værker i det indre marked, bør de nationale aftaleregler på ophavsretsområdet undergives en løbende overvågning.

3. Eventuelle konsekvenser for det indre marked af aftalevilkårene vedrørende intellektuel ejendomsret

Spørgsmålet om ophavsret er nært knyttet til spørgsmålet om forvaltning af rettigheder og fortjener en mere indgående analyse inden for rammerne af opfølgningen på Kommissionens meddelelse fra 1996 om ophavsret og ophavsretsbeslægtede rettigheder i informationssamfundet⁹.

⁹ KOM(96) 568 endelig udg. af 20.11.1996.

Kommissionen forpligtede sig i denne meddelelse til at fortsætte sin undersøgelse af spørgsmålet om forvaltning af rettigheder i lyset af udviklingen på markedet, specielt hvad angår informationssamfundet. Resultaterne af konferencen "International Conference on Management and Legitimate Use of Intellectual Property", som Kommissionen afholdt i juli 2000 i Strasbourg, bekræftede, at markedet er inde i en løbende proces med tilpasning af licensordninger til behovene i det nye miljø. Derfor er analysen af de aftalelovgivningsmæssige aspekter, som er relevante for udnyttelsen af intellektuel ejendomsret fortsat en vigtig opgave. En nærmere analyse af forvaltningen af rettigheder i Europa bør ikke kun koncentrere sig om spørgsmål såsom kollektiv forvaltning, de forskellige måder, hvorpå ophavsretten og ophavsretsbeslægtede rettigheder kan varetages, aftalelovgivning på ophavsretsområdet og de eventuelle konsekvenser af ikke-harmoniserede begrænsninger af aftalefriheden for vare- og tjenestestrømmene af ophavsretsbaserede varer og tjenesteydelser i det indre marked, men også om reglerne vedrørende ejerskab af rettigheder og den rolle, disse regler spiller for tilståelsen af rettigheder og distributionen af varer og tjenesteydelser.

Hvad angår den øgede tværnationale udnyttelse af beskyttede værker og tjenesteydelser, som er en af følgerne af informationssamfundet, er Kommissionen allerede i gang med en nøje analyse af de vilkår, der gælder for aftaler om intellektuel ejendomsret i medlemsstaterne med henblik på at evaluere de mulige konsekvenser for det indre marked af de eksisterende forskelle i de nationale regler. Denne analyse bør også omfatte de forskellige nationale regler for forvaltning af retten til vederlag, der ikke kan gives afkald på, som er omhandlet i artikel 4 i direktiv 92/100/EØF.

Rettigheder, som er påkrævet for udnyttelsen af filmværker, kan gennem aftalebaserede ordninger koncentreres i hænderne på filmproducenterne på en måde, der er forenelig med de grundlæggende principper for ophavsret og ophavsretsbeslægtede rettigheder. Sådanne ordninger kan således benyttes som et effektivt redskab for distribution af filmværker og audiovisuelle værker i det indre marked.

VII. KONKLUSION

Som det fremgår af denne rapport, har den delvise harmonisering af ophavsretsbegrebet styrket den ledende instruktør af et filmværk eller et audiovisuelt værks position som en af ophavsmændene til dette. Fællesskabslovgivningen har imidlertid ikke resulteret i en fuld harmonisering af det første ejerskab af rettighederne til sådanne værker.

Trods den frygt, der kom til udtryk forud for vedtagelsen af direktiv 92/100/EØF, er der ikke noget der tyder på, at indrømmelsen af den oprindelige ophavsret til den ledende instruktør har skabt problemer for udnyttelsen eller distributionen af filmværker eller for en effektiv bekæmpelse af piratvirksomhed og anden uretmæssig anvendelse af sådanne værker. Selv om det blev hævdet på tidspunktet for vedtagelsen af direktivet, at en sådan bestemmelse kunne komplicere situationen med hensyn til rettigheder, overdrages i praksis de relevante udnyttelsesrettigheder til producenten efter loven eller gennem aftalebaserede ordninger. Forbindelserne mellem producenten på den ene side og de øvrige rettighedshavere på den anden reguleres inden for rammerne af aftalefriheden ved aftaler om filmproduktionen. Endvidere løses eventuelle problemer som følge af forskelle i medlemsstaternes lovgivning ved aftalebaserede ordninger.

Forvaltningen af rettighederne til filmværker og audiovisuelle værker er blevet stadig mere kompliceret, da udnyttelsesmulighederne for sådanne værker er vokset i takt med udviklingen

af informationsteknologierne. For at fastholde de aftalebaserede ordningers status som det rigtige værktøj til sikring af en effektiv distribution og udnyttelse af filmværker og audiovisuelle værker i det indre marked bør disse aftalebaserede ordninger og de vilkår, de er undergivet efter den nationale lovgivning, gøres til genstand for en løbende overvågning. Kommissionen vil fortsætte analysen af spørgsmålet om første ejerskab af rettigheder og rettighedsoverdragelse sammen med undersøgelsen af spørgsmål vedrørende forvaltningen af rettigheder i almindelighed og analysere den videre udvikling på disse områder.